

Margináliák

Extim napló

Csam-csog mester egyszer így szólt tanítványához:

– Jegyezd meg, amit most mondok, mert ellenkező esetben olyan együgyű maradsz, mint a legtöbb földi halandó. Abból, hogy te valamiről azt gondolod, így vagy úgy van, soha ne következtess arra, hogy az *valóban* így vagy úgy van. Ha mégis így cselekszel, hiú rabja maradsz annak a világnak, melynek neve *káprázat*.

– Valóban így lenne? – morfondírozott a tanítvány.

– Így – felelte a mester.

*

Az amerikai *Mezők és patakok* című vadász-, sportlövő- és horgászmagazin hasábjain jelent meg egy rosszálló kritika a *Lady Chatterley szeretője* című regényről, mely radikálisan új fényben mutatja D. H. Lawrence egykor pornográfia vádjával betiltott regényét. A bírálatban többek között a következők olvashatók: „Egy angol vadór mindennapi életének e festői leírása méltán tart igényt a szabad ég alatti életet kedvelő olvasó érdeklődésére, mert sokat foglalkozik a fácánneveléssel, a vadorzók lefülelésével, az élősdiék féken tartásának módszereivel, valamint a hivatásos vadór egyéb feladataival és kötelességeivel. Sajnálatos módon az embernek sok-sok oldalnyi oda nem tartozó anyagon kell átrágnia magát ahhoz, hogy felfedezhesse a közép-angliai vadgazdaság igazgatásáról szóló részleteket, és e bíráló véleménye szerint ez a könyv semmiképpen sem helyettesítheti J. R. Miller *Gyakorlati vadgazdálkodás* című művét.”

*

A 18. század végén nemzetközi kongresszust rendeztek Szentpéterváron teológusok és jogászok részvételével. Az orosz hatóságok egy súlyos problémára kerestek választ: mivel nem volt elég pénz a börtönök fenntartására, egyszerűen nem tudtak mit kezdeni a lefűlelt bűnözők sokaságával. Végül azután a kongresszuson részt vevő francia jakobinusok küldöttsége rukkolt elő értékes javaslattal, kifejtve, hogy munkatáborokat kell létesíteni. Az oroszok erre maguktól nem jöttek volna rá, hiszen ilyesmiről nincs szó sem a Bibliában, sem más szent könyvekben. Ahhoz, hogy a Gulag létrejöhessen, a francia felvilágosodás szellemét Oroszországba kellett exportálni.

*

Arnulf Rainer mesél egy interjúban arról a frankfurti plébánosról, aki elkötelezett híve volt a modern művészetnek, és rendszeresen rendezett kortárs művészeti tárlatokat. A hetvenes évek végén egy izgága német művész, be akarván bizonyítani, hogy az egyház korlátozza a művészi szabadságot, durva szadomazochista jeleneteket ábrázoló pornográf képeket küldött arra a csoportos kiállításra, melynek tervezett színhelye ráadásul épp a templom volt. A művész biztos volt benne, hogy ezeket az ocsmány képeket csak viszszautasíthatják, ami egyértelműen az ő igazát fogja bizonyítani. De nem így történt. A „bűnös” képek igenis szerepeltek a kiállításon, még hozzá pontosan ott, ahova valók: a gyóntatófülkében.

*

Immanuel Kant kénytelen volt megválni Lampe nevű szolgájától, mert az sorozatosan becsapta őt. Miután elbocsátotta, mintegy a biztonság kedvéért felírta magának, hogy „Lampet el kell felejteni”. Hogy még véletlenül se felejtse el, kit is kell elfelejteni, a föliratot tartalmazó cetlit ettől kezdve mindig magánál tartotta.

*

Oskar Kokoschka modelljeit rendkívüli módon bosszantotta az a mód, ahogy a festő ábrázolta őket. Sokan közülük hangot is adtak felháborodásuknak. Indulatosan tiltakoztak, hogy ők „a valóságban” nem olyan ziláltak, nem olyan idegbajosak, mint amilyenek a művész tényleg karikatürisztikus hatású, expresszív portréi mutatják őket. A csoda a leghangosabb tiltakozók esetében következett be: annyira kijöttek a sodrúkból, annyira kivetköztek önmagukból, hogy egyszer csak elkezdtek hasonlítani a saját portréjukra.

*

Az Isten halálát bejelentő, a romboló dionüszoszi elv mellett kiálló és minden érték átértékelését meghirdető Friedrich Nietzsche iskolás korában még nem volt felforgató alkat. Épp ellenkezőleg, szinte ünnepélyes komolyságú, kötelességtudó, udvarias gyermek hírében állt, aki különösen önfegyelmével tűnt ki. Egyszer például zuhogó záporosőben méltóságteljesen lépdelt hazafelé, s amikor megkérdezték, miért nem siet legalább, ezt felelte: „Mert írva vagyok az iskolai törvényekben, hogy a gyermekek az iskolából kimenet ne ugráljanak, hanem csendben és illedelmesen térjenek haza.”

*

Még meg sem született Alekszandr Rodcsenko, a forradalmi orosz-szovjet avantgárd vezéregyénisége, amikor szegény apján keresztül máris úgymond művészetközelségbe került. A kutatók kiderítették, hogy id. Rodcsenko egy gróf szolgálatában huzamosabb ideig „élőszoborként” dolgozott. Munkája abból állt, hogy vékony trikóban, bepúderezetten, pajzzsal és karddal fölszerelve mindaddig mozdulatlanul kellett állnia a kastély bejáratánál, amíg bent a bál tartott. A feladat nem volt könnyű, hiszen a mulatságok nyomasztóan hosszúra nyúltak, s miközben a férfiak odabent duhajkodtak, a hölgyek unalmukban az „élőszobrokkal” szórakoztak: gúnyolták őket, és legyezőjükkel bizonyos érzékeny pontjaikat ingerelték. S eközben a szerencsétlenek még azzal sem vigasztalódhattak, hogy alig egy évszázaddal később a műtörténészek többek között épp bennük fogják felfedezni a body art, azaz a testművészet egyik dicső előzményét.

*

Ambroise Vollard, a híres galériatulajdonos, a század eleji modernista törekvések pártfogója emlékirataiban olyan történetet mesél el, amely jól szemlélteti, hogy a külső információk, még ha tévesek is, mennyire új megvilágításba helyezik magukat a műveket. A Vollard Galéria kiállításán bemutattak egy képet Cézanne-tól, melyen egy pásztorlány és néhány meztelen nő volt látható. A kép keretén hanyagságból rajta maradt egy másik mű címe: *Diana és Aktoión*. A kritikusok azonban komolyan vették a dolgot, és lelkesedve dicsérték „az istennő nemes tartását” s „az őt körülvevő hölgyek tiszta, szűzies arckifejezését”.

Valamivel később Cézanne *Szent Antal megkísértése* című képét kellett volna kiállítania Vollard-nak, csak hogy az hirtelen elkelt. Ezért helyette ugyanazt a képet állította ki, amely korábban *Diana és Aktoión* címmel jelent meg a nyilvánosság előtt. A kritika ezúttal természetesen nem Diana istennő „nemes tartását” méltatta, hanem „a sátán leányának alattomos kacajáról” regélt. Vollard a továbbiakban egy műgyűjtőről is beszámol, aki a *Diana és*

Aktoión megvásárlásától mereven elzárkózott, *Szent Antal megkísértése* címmel viszont habozás nélkül megvette ugyanazt a képet. Cézanne egyébként később kijelentette, hogy a kép egyszerű mozgástanulmány volt, ezért nem is adott neki címet.

*

A hindu nyelvben a mi három alapvető fogalmunk – tegnap, ma és holnap – közül csak kettő van meg: *aj*, ami annyit jelent, hogy ma és *kal*, ami egyaránt jelenthet tegnapot és holnapot is. Első pillantásra azt hihetnénk, hogy végzetes nyelvi hanyagsággal van dolgunk, de nyilván nem erről van szó. A tegnap és a holnap megkülönböztetésének csak akkor van értelme, ha az ember az időben él, a hindu vallás célja pedig, mint ismeretes, épp az időből való kilépés. A szóban forgó nyelvi furcsaság tehát teljesen ésszerű: a nyelv már eleve lehetetlenné teszi annak megkülönböztetését, aminek megkülönböztetése hiba. Nagy kérdés, hogy el lehet-e egyáltalán véteni hindu nyelven a hinduizmus célját.

*

Niels Bohr, a híres Nobel-díjas dán fizikus a húszas években egyszer elment a moziba. Miután megnézett egy kalandfilmet, azt nyilatkozta, hogy egyetlen apróság kivételével mindent megért. Megérti, mondta, hogy a főhősnek sikerült kimentenie kedvesét a rablók karmai közül; megérti, hogy a kritikus időpontban a hegy lábánál épp egy ló álldogált; sőt azt is megérti, hogy a szikláról leugró pár pontosan a ló hátára esett, s így sikerült elmenekülnie. Mindezt nagyon is lehetségesnek tartja, azt viszont túlon túl fantasztikusnak érzi, hogy egy operatőr épp arra járt, s az egészet sikerült lefilmeznie.

*

Egy alkalommal, amikor Yves Klein, az újrealizmus vezéregyénisége teljesen egyforma méretű és technikájú monokróm, azaz egyszínű vásznakat állított ki, az árakat mérlegelve minden munkát más-más árkategóriába sorolt. A különbségek nem fillérek voltak, hiszen egyik-másik mű a mellette függő többszörösét érte, holott adott esetben nem volt közöttük semmiféle említésre méltó különbség. A kritikák botrányosnak találták ezt a rendhagyó eljárást, Klein számítása azonban mégis bevált: először a drágább képek kelttek el.

*

1925-ben egy bécsi lapban megvádolták Egon Friedellt, a „nevető filozófust”, hogy egész szövegrészt lopott el Freud egyik tanítványától, Wilhelm Stekeltől. Válaszcikkében a gyanúsított kifejtette: „Fő dolog, hogy lelkünk

legyen, mely szereti az igazat, és ott veszi, ahol találja.” Majd afféle példázatképpen hozzátette: „Ha Shakespeare Plutarkhoszt másolta, nem úgy tette ezt, hogy másolta, *holott* költő volt, hanem *mert* költő volt.”

„Védőbeszédét” Friedell annak igazolásával fejezte be, hogy Stekel és ő egyébként ugyanabból a forrásból loptak: egy 1910-ben megjelent Friedell-írásból! Ugyanakkor bevallja, hogy a szóban forgó szövegrészt ő már akkor is egy az egyben vette át egy 1908-as keltezésű saját esszéjéből. *Az újkori kultúra történetének* előszavában pedig nemcsak az a szövegrész ismétlődik meg – immár legalább negyedszer –, amit Stekel tulajdonított el tőle, hanem idézett „védőbeszédének” úgyszólván minden sora is.

*

Erdély Miklós távol tartotta magát minden programtól, így aztán az ő munkásságából is bajos lenne valamiféle pozitív programot csinálni. Tevékenységének lényegét bizonyára ő maga fogalmazta meg, amikor montázselméletében kifejtette, hogy két elem összekapcsolásakor a jól ismert konvenciókkal ellentétben nem új jelentés jön létre, hanem a jelentések egymást kioltják, mi több, a jeleket úgy kell csoportosítani, hogy ürességet eredményezzenek. Ott voltam 1980-ban Marlyban, amikor ezt az elméletét kifejtette, és soha nem felejttem el a döbbenetet, amit az elmondottak hallatán éreztünk. Magam is azt hittem, hogy valamiféle dadaisztikus tréfáról van szó, hiszen akkoriban még egész tudományágak vadásztak azokra a jelentésekre, amelyekről most egy úriember nagy vidáman kijelenti, hogy nem is léteznek.

Később aztán rá kellett jönnöm, hogy egyáltalán nem viccről, hanem rendkívül izgalmas módszerről, Erdély Miklós világának tömör foglalatáról van szó. És ha jól belegondolunk, semmi köze ennek sem a modernizmus-hoz, sem pedig bármiféle avantgárdhoz. Hiszen már a régi görögök ismerték és alkalmazták az úgynevezett *palinódia* műfaját, aminek ugyanaz az üresség a lényege, amire Erdély is törekedett: a költő állít valamit, majd ugyanabban a versben vissza is vonja azt. Vagy gondoljunk csak Petrus Abelardusra, aki írt egy könyvet *Sic et non*, azaz *Igen és nem* címmel, melyben mintegy százötven hittételt „palinodizált”, azaz állított és tagadott egyazon művön belül. Bretonnál is találtam egy ilyenfajta szöveget: a lap bal oldalán Valéry-idézetek olvashatók a költészetéről, a jobb oldalon pedig azok ravasz tagadásai. A felsorolást sokáig lehetne folytatni, hiszen bizonyos új értelmezések szerint a modern múzeumi gyűjtemény logikája is ilyesfajta szerkezetet mutat. Sőt, Bill Clinton, az amerikai elnök tulajdonképpen Erdély Miklóst plagizálta, amikor pártja programjába szépen beépítette az ellenzék legfontosabb követeléseit, megteremtve annak a nemes ürességnek a politikai megfelelőjét, amit a Marly-tézisek igeneltek, s ami Erdély Miklós művészetének is a veleje.

*

Bizonyos értékelések szerint századunk három legnagyobb és legradikálisabb médiafilozófusa Marshall McLuhan, Vilém Flusser és Günther Anders volt. Lehetséges. A kanadai McLuhan, aki meghirdette a Gutenberg-galaxis végét, és valósággal glorifikálta a katódcső sugárzását, eredetileg irodalomtörténész, azon belül Joyce-kutató volt, és saját bevallása szerint szinte soha nem nézett tévét.

Vilém Flusser átkok sokaságát szórta a bűnös történetiség struktúráját megteremtő és fenntartó lineáris írásra, s nem győzte magasztalni a mitikus körkörösséget visszahozó képiséget és az új információs technológiák által lehetővé váló dialogikus kommunikációt, ami reményei szerint felváltja majd a központi vezérlésű, tehát alapjában fasisztoid szerkezetű információáramlást. Mindezt, akárcsak McLuhan, Flusser is írásban fejtette ki, még hozzá egy rozoga írógép segítségével, aminek még elkopott szalagját is képtelen volt önállóan kicserélni.

Ami Günther Anderst illeti, Manfred Jochum nemrégiben abbéli meggyőződésének adott hangot, hogyha az éles szemű médiateoretikus ma élne, minden bizonnyal e-mail útján értekezne barátaival és ellenfeleivel. Monográfusa, Konrad Paul Liessmann erre megjegyezte, hogy Andersnek tényleg alkalma volt megismerni az új kommunikációs technikákat, hiszen 1992-ig élt, ám soha nem volt hajlandó másként, mint kézzel írni.

McLuhannak van egy aforizmája, miszerint a halat ki kell emelni a vízből, hogy érzékelhesse eredeti közegét. Flusser többször is bevallotta, hogy nem tudna írás nélkül élni. Anders pedig azt mondta Liessmann-nak, hogyha meg akarjuk érteni az újat, régi eszközökkel kell dolgoznunk.

*

Egy álom a Jugoszláviába való indulásunk előtti éjszakán.

Baráttal és kollégámmal, Szentjóby Tamással, kimentünk egy pályaudvarra, amely igencsak hasonlított a tompai jugoszláv–magyar határátkelőre. Tamás valamelyik olasz városba utazott, és megígérte, hogy mihelyt megérkezik, visszaküldi nekem a bőröndjét. Beültem hát egy szűkös, háromszög alakú presszóba, és türelmesen vártam. Az ablaknál foglaltam helyet, és bámultam a néptelen, széles utcát. A szomszéd asztaloknál emberek sokasága zajongott, főleg hátizsákos fiatalok. Telt-múlt az idő, s egyszer csak az egyik lány harsányan felkiáltott: „Nézzétek, ott megy Martin Heidegger!” A mutatott irányba néztem, és az utca túloldalán tényleg meg is pillantottam a nagy német filozófust, kezében Szentjóby bőröndjével. Kirohantam a presszóból, de mire átértem volna az utca túloldalára, Heidegger beadta barátom bőröndjét egy kicsinyke szállóba, s mire odaértem, a filozófus már el is tűnt. Mivel a szálló ajtaját zárva találtam, becsöngettem. Valaki kinyitotta a bejárat melletti aprócska tolóablakot, amely mögött mintegy nyolc-tíz fehér ruhás szakácsot pillantottam meg. Egyikük kidugta a fejét, és megkérdezte, mit akarok.

– A bőröndért jöttem – mondtam –, amit egy úr az imént adott át önöknek.
– Kicsoda? – kérdezte bizalmatlanul.
– Martin Heidegger – válaszoltam határozottan, s a biztonság kedvéért még hozzátettem: századunk egyik leghíresebb filozófusa.
– Micsoda? Filozófus? – méltatlankodott a szakács, majd hozzátette: – Akkor biztos zsidó!
– Nem – mondtam – Martin Heidegger nem zsidó, hanem nagyon is német.
– Hát, ha nem zsidó – morfondírozott a szakács –, akkor nyilván buzi!
Erre már nem válaszoltam semmit, de olyan ingerült lettem, hogy azon nyomban felébredtem.

Pontosan egy héttel később előadást kellett tartanom térségünk politikai helyzetéről a frankfurti modern múzeum baráti körének. Bevezetésképpen elmeséltem nekik a fenti álmomat, az egyensúly kedvéért hozzátéve, hogy amikor Karl Jaspers megkérdezte Heideggertől, hogy vajon miért tud lelkesedni egy olyan műveletlen fickó iránt, mint amilyen Hitler, ezt a választ kapta: azért, mert csodálatos keze van.

*

„A politikában az a legnagyobb hiba, ha csak megsebesít az ellenfelet, de élve hagyod.” Hirtelen nem tudom eldönteni, vajon kitől is származik ez az idézet – talán Machiavellitől? –, mindenesetre én ma hallottam V.-től, Magyarország jelenlegi miniszterelnökének tanácsadójától. Mondhatom, épületes tanács. Amennyiben hatalmon akarsz maradni, egy nap se gyilkolás nélkül. Még szerencse, hogy holnap lesz a parlamenti választások második fordulója.

*

Udo Jürgens hasonmás versenyt rendeztek Németországban, amelyre titokban maga a népszerű slágerénekes is benevezett. De csak második lett. Örülhet Jean Baudrillard francia gondolkodó, hiszen ez az eset a lehető legfrappánsabban támasztja alá központi tézisé, miszerint korunkban a szimulákrumok, a mesterséges csinálmányok, a hamisítványok legyőzik a valóságot. Mindazonáltal engem sokkal inkább érdekel, hogy vajon milyen lehet azzal a tudattal járni-kelni a világban, hogy van valaki, aki jobban hasonlít rám, mint én saját magamra. Egyáltalán, mit jelent ebben a vonatkozásban hasonlítani? Mi a helyzet például a tükörképemmel? Az hasonlít hozzám, vagy én hozzá?

Éberem figyelni egy tükörképet, egy hasonmást, annak érdekében, hogy még inkább az legyek, aki vagyok. Akármennyire abszurd is, ezt kell tennie Udo Jürgensnek, ha eséllyel akar indulni a következő hasonmás versenyen.

*

T. S. Eliothoz egyszer így szólt egy londoni taxis, amikor bekászálódni készült járművébe:

– Ön T. S. Eliot.

A meglepett költő megkérdezte, honnan tudja.

– Ó – felelte a taxis –, van szemem a hírességekhez. A minap épp Bertrand Russellt vettem fel, és megkérdeztem tőle: „Mit gondol, Lord Russell, mire való ez az egész?” És képzelje, *nem tudta megmondani*.

*

Találkozás B. kollégámmal, a tekintélyes művészettörténésszel. Hosszas beszélgetésünk során valahogy szóba került Borisz Groys orosz filozófus. A név hallatán B. mereven rám nézett, és jelentőségteljesen ezt mondta: „Én nem mindenben értek vele egyet.” A hangja olyan volt, mintha ettől a valomásától a világnak most nyomban össze kellene omlania. Nem hittem a fülemnek. Mi az, hogy nem mindenben ért egyet Borisz Groysszal? Vajon ki az, akivel mindenben egyetért? Hogy kell, hogy lehet ezt érteni? Én például az égvilágon senkivel nem értek mindenben egyet, beleértve saját magamat is. S ezt mindeddig a világ legtermészetesebb dolgának képzeltem. Hiphopp, gondolok valamit, netán ki is mondom, majd másnap olyan adatok vagy érvek birtokába jutok, amelyek megkérdőjelezik, netán butasággá nyilvánítják a korábbi véleményemet. Miért kellene mégis kitartanom mellette? Szépen bevallom, hogy számárságot mondtam, ma már nem úgy látom a dolgokat, s megyünk tovább. Holnap meg bizonyára jönnek az újabb ellenérvek, s kénytelen leszek visszatérni tegnapelőtti álláspontomhoz. Mért kellene csökönősen egyetértenem akár tegnapi, akár tegnapelőtti önmagammal? Másokról nem is szólva. Némán néztem B.-re, a címzetes egyetemi tanárra, s úgy éreztem, egyikünknel valami nem stimmel.

Néhány nappal később elmeséltem az esetet S. kollégámnak, aki ugyancsak művészettörténész, egyetemi docens. Kifejtette, hogy ezt az egészet én nem érthetem, mert egy másik kultúrában, nevezetesen a jugoszlávban nőttem fel. B. azért beszél így, jegyezte meg harcias nyomatékkal, mert komcsi. Mint ahogy az egész bagázs is az, tette hozzá dühösen. Mielőtt reagálhattam volna a magyarázatára, más témára váltott. Gyorsan elhadarta, hogy a memetikával, azzal a diszciplínával, amellyel értesülései szerint újabban foglalkozom, ő bizony nem mindenben ért egyet. Nem fejtette ki, hogy mi mindenben, és hogy vajon miért, mert mint mondta, rohannia kell a feleségéhez. A nagy sietségben csak annyit sikerült megjegyeznem, hogy én meg ebben nem értek vele egyet. Minek rohan valaki a *saját* feleségéhez?

*

Legalább negyed évszázaddal ezelőtt történt, mégis olyan pontosan emlékszem rá, mintha tegnap esett volna meg. Böndör Pál nagyszerű vajdasági költővel némi sörök mellett személynevekről beszélgettünk, egyebek mellett Soros Györgyéről. Elmondtam neki, hogy tudtommal a híres magyar származású üzletember eredetileg Sörös volt, s állítólag azért változtatta meg a vezetéknevét, hogy az amerikaiak ki tudják ejteni, s le tudják írni. A jelek szerint érzékeny húrokat pengettem, hiszen Böndör mélyen magába mélyedt, s hosszas töprengés után azt találta mondani, hogy bizony ő is hajlandó lenne feláldozni a nevében található ö betűket, s lenne inkább büszke Bondor, ha ez hasonló vagyonnal járna, mint amilyennel George Soros rendelkezik. Amikor Sorosról hallok, folyton-folyvást az Újvidék utcáin kóborgó költő, a potenciális mister Paul Bondor jut eszembe, aki néha mélyen a zsebébe nyúl, ellenőrizendő, hogy van-e elég pénze egy hűsítő italra, s ha nincs, megalázottan hazasétál verset írni, hogy holnapután legyen.

A napokban egy budapesti teraszon sörözgettünk egyik, ugyancsak vajdasági származású barátommal. Egyszer csak odasodródott az asztalunkhoz egy harminc év körüli fiú, akiről kezdetben csak annyit tudtam meg, hogy szintén vajdasági, s most egy jól menő pesti ingatlanközvetítő irodánál dolgozik. Említettem neki, hogy előbb-utóbb lakást szeretnék cserélni, mire hasznosabbnál hasznosabb tanácsok sokaságát zúdította rám, majd egy névjegykártyát nyomott a kezembe. Mielőtt eltettem volna, szórakozottan rápillantottam, s ezt a nevet láttam rajta: Bender Csaba. Bender? Honnan ismerős ez a név? Megkérdeztem tőle, hogy nem Böndör Pali fia-e véletlenül. Hogy találtad ki? – kérdezte csodálkozva.

*

Barátnőm húga élete első filozófiavizsgájára készült, s mivel kevés sejtelve volt e diszciplína mibenlétéről, megkérte tapasztaltabb nővérét, hogy segítsen neki a felkészülésben. A gyorstalpalót kiegészítendő barátnőm szükségesnek érezte, hogy húga valamely konkrét bölcséleti szöveggel is szembesüljön. Így hát kezébe adta Ludwig Wittgenstein *Filozófiai vizsgálódások* című művét, mondván, hogy ugyan olvasson már el belőle néhány passzust. A fiatal lány bő fél órára félrevonult a könyvvel, s unottan lapozgatta azt. Miután visszatette a polcra, barátnőm megkérdezte tőle, mi a véleménye róla. Azt válaszolta, hogy néha ő is szokott hasonlókon gondolkodni, de a szerzővel ellentétben inkább nem fecseg róla, az írásról már nem is szólva. Mert, tette hozzá, nem akarja ő ilyesmivel macerálni az embereket. Tapintat is van a világon!

